

АНАЛИЗА НА КВАЛИТЕТ НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ ВО КРИВИЧНО-ПРАВНАТА ОБЛАСТ

ВОВЕД.....	2
КВАЛИТЕТ НА ОДЛУКИТЕ	3
1. Анализа на квалитетот на судските одлуки во областа на кривичното право	4
1.1 Карактеристики на примерокот за анализа.....	4
1.2 Анализа на квалитетот на судските одлуки на ниво на апелациони подрачја	5
1.2.1 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Битола	5
1.2.2 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Гостивар	12
1.2.3 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Скопје	16
1.2.4 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Штип	21
1.3 Анализа на квалитетот на судските одлуки на национално ниво	25
1.3.1 Квантитативна анализа	25
1.3.2 Квалитативна анализа	26
ПРЕПОРАКИ	28

ВОВЕД

Согласно праксата на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП), гаранциите предвидени во Членот 6 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) вклучуваат обврска за судот, истиот да овозможи и продуцира соодветни и доволни образложенија на своите судски одлуки. Правото на образложени одлуки претставува клучна компонента на правичност на расправата која се заснова на праксата на ЕСЧП, а истото е втемелено токму во неколку генерални принципи кои се опфатени во самата ЕКЧП, а кои на тој начин, ја штитат индивидуата од арбитрарноста на институциите¹. Врз основа на тоа, одлуките е неопходно да содржат причини кои би биле задоволителни како на нив би се темелела судската одлука, но и да одговорот на суштинските аспекти кои странките во постапката ги поставуваат како нивни правни аргументи. Ова право не е експлицитно формулирано во текстот на член 6 од Конвенцијата, но претставува процесно право кое суштински ги гарантира сите материјални права. Образложените одлуки оставаат впечаток, но и влеваат сигурност кај странките дека нивниот случај навистина бил разгледан, соодветно анализиран и процесуиран. Меѓутоа, истите придонесуваат и кон унапредување на јавната доверба во судското одлучување, а дополнително обезбедуваат и стабилна основа за владеење на правото. Образложеноста на судските одлуки е од особено значење имајќи предвид дека придонесува и кон стекнување јавна доверба во праведна, објективна и транспарентна правда како столбови во демократско општество².

Иако судовите имаат можност врз основа на своето слободно судиско убедување³ да ги одберат доказите и аргументите на кои ја засноваат својата одлука, тие се обврзани да дадат соодветно образложение за (не)применливоста на истите. Оттука, одредбите од членот 6 на ЕКЧП не можат да бидат сфатени како обврзувачки, ниту пак самиот ЕСЧП упатува на тоа дека е неопходно да се аргументира секој индивидуален став односно доказ во постапката⁴. Длабината и екстензивноста на образлагањето на истите може да варира од видот на одлуката, од видот на надлежноста на судот, но и од случај до случај. Врз основа на тоа, судовите е неопходно да ги испитаат главните и клучни наводи на учесниците во постапката кои се засегнати како со домашното материјално и процесно право, така и со правата и слободите загарантирани во ЕКЧП. Образложенијата во никој случај не подразбираат прераскажување на кривично правниот настан, како и на сите преземени дејствија во постапката што несомнено би довело до тоа судските одлуки да бидат предолги. Оттука, сосема е погрешна праксата на некои судови за креирање на компилации од судските записниците од одржаните рочиштата за главна расправа. Судските одлуки е неопходно, но и се сугерира од страна на ЕСЧП да бидат што е можно поконзистентни и ослободени од непотребни детали и академски експликации.

Во правната теорија образложенијата се опишани како образложенија на правната теорија и образложенија за транспарентност. А кога станува збор за постапките пред второстепените судови, образложенија кои се дадени мора да бидат во линија, но и да овозможат ефикасна употреба на уставно загарантираниот концепт на

¹ Предмет Roche против Велика Британија бр. 32555/96, § 116, октомври 2005, ЕСЧП

² Предмет Suominen против Франција бр. 37801/97, § 37, 1 јули 2003; Tatishvili против Русија, бр. 1509/02, § 58, јануари 2007, ЕСЧП

³ Чл.16 од ЗКП

⁴ Предмет Van de Hurk против Холандија, § 61, бр. 16034/90; 19 април 1994, ЕСЧП

“право на жалба”⁵, што теоретски е опишано како функционална ориентација. Второстепените судови можат да имаат и пократки образложенија од првостепените, но истите мораат да ги адресираат односно да одговорат на главните аргументи покренати од странките во постапката.

Судските одлуки треба да се изготвуваат на достапен, едноставен и јасен јазик, тие мора да бидат аргументирани, јавно објавени во разумен рок и засновани врз праведна и јавна расправа⁶. Согласно праксата на ЕСЧП, образложенијата мораат да содржат аргументација во однос на решавачките и клучните тврдења, аспекти и наводи кои биле пресудни за донесување одлука во определен правец⁷. Оттука, овој суд би констатирал повреда на членот 6 од ЕКЧП, секогаш кога домашните судови во образложението на одлуката би игнорирале конкретно, релевантно и важно прашања или аргумент покренат од апликантот во текот на постапката⁸. Образложените пресуди даваат одговор на прашања од одлучувачко значење за предметот (Mugoša против Црна гора), даваат подробно образложение кај предмети каде законот не е доволно јасен (Milojević против Србија) и онаму каде фактичката состојба не е јасна или доследна (Hirvisaari против Финска, Atanasovski против Р.Н.Македонија), водат сметка за специфичностите на правниот систем (Taxquet против Белгија), а и вараат помалку подробни образложенија на апелационите судови кога пресудите на основните судови се добро обработени (García Ruiz против Шпанија)⁹.

КВАЛИТЕТ НА ОДЛУКИТЕ

Квалитетот на судските одлуки зависи не само од индивидуалниот судија кој постапува во предметот, туку и од значителен број на надворешни и внатрешни фактори како на пример: квалитет на законодавството, соодветни ресурси со кои располага правосудниот систем, квалитетот на професионалното надградување на судиите, професионалноста на судиите, нивната ефикасност, принцип на работење и начин на водење на постапката.

Кога станува збор за перцепциите по однос на квалитетот на донесените судски одлуки во Република Северна Македонија, самите креатори на истите, а како дел од целна група во рамки на истражување спроведено во февруари 2019г.¹⁰, 7,1% односно 10,4% оцениле со недоволно, односно доволно, поточно вкупно 17,5% или нешто

⁵ Предмет Hadjianastassiou против Грција, бр. 12945/87, 16 декември 1992г., ЕСЧП

⁶ Magna Carta of Judges, Fundamental Principles, Стразбур, ноември 2010

⁷ Предмет Boldea против Романија, § 30, бр. 19997/02, 15 февруари 2007г.; Moreira Ferreira против Португалија, § 84, бр. 19867/12, 11 јули 2017г.; Раоп против Франција, бр. 54210/00, 25 јули 2002г.; Hadjianastassiou против Грција, бр. 12945/87, 16 декември 1992г., ЕСЧП

⁸ Предмет Nechiporuk and Yonkalo против Украина, § 280, бр. 42310/04, 21 април 2011г.; Rostomashvili против Грузија, § 59, бр. 13185/07, 8 ноември 2018г., Zhang против Украина, § 73, бр. 6970/15, 13 ноември 2018г., ЕСЧП.

⁹ Мирјана Лазарова Трајковска, Правна аргументација и образложение на пресудите, Скопје, ноември 2019г.

¹⁰ Лидија Стојкова Зафировска, Жарко Алексов, Александар Гоцо, Прв национален извештај од матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството, Центар за правни истражувања и анализи, Скопје 2019г.

помалку од 1/5 од судиите сметаат дека квалитетот на судските одлуки е на ниско ниво. Во значителна мера, судиите сметаат дека квалитетот на судските одлуки е добар (42,4%) односно многу добар (27,6%), додека пак со оценка одличен, квалитетот го оцениле само 12,5% од судиите. Како дел од ова истото истражување, опфатени се и адвокатите и обвинители како целни групи. Имено, оцените од страна на овие учесници во постапките, а особено на адвокатите, во доминантен дел упатуваат на недоволно (44,7%) и доволно (29,2%), додека пак обвинителите претежно сметаат дека квалитетот е добар (43,7%), додека речиси 40% сметаат дека е доволен односно недоволен (27,8 односно 11,9%).

1. Анализа на квалитетот на судските одлуки во областа на кривичното право

Одлуката како категорија на правен акт, претставува општ поим за кој било вид на постапување од страна на органи кои учествуваат во постапка, независно од фактот дали се работи за мериторно одлучување во постапката или пак за формално-процесно одлучување¹¹.

Во рамки на кривично правата материја, Законот за кривична постапка разграничува и предвидува четири вида на одлуки - пресуда, решение, наредба и казнен налог, односно пресуда со која се издава казнениот налог. Со оглед на фактот дека пресудата е исклучиво судска одлука, со која се решава предметот на постапување, врз основа на одржана главна расправа пред судот, од нејзино отпочнување до завршување, а со самото тоа предмет на оценување во истата се сите докази и поставени аргументи во текот на постапката, предмет на евалуација за потребите на оваа анализа беа исклучиво судски пресуди. Меѓутоа, имајќи предвид дека со посебните облици на пресуди, како пресуда донесена врз основа на предлог-спогодба¹² и пресудата со која судот, врз основа на предлог на јавниот обвинител, издал казнен налог¹³, се одлучува без одржување на главна расправа, но тука се и пресудите по признание на вина на обвинетите, во кои се редуцира доказната и се изведуваат само докази релевантни за санкцијата, овој вид на пресуди не беа земени предвид за разгледување.

1.1 Карактеристики на примерокот за анализа

За потребите на оваа анализа, предмет на разгледување и квалитативно оценување беа 61 пресуда донесени од страна на основните и апелационите судови во државата. Поточно, се анализираа 41 пресуда на основните судови од кои: 15 на Основниот кривичен суд Скопје, 10 на Основниот суд Битола и по 8 на Основните судови во Штип и Гостивар, како и 20 пресуди на апелационите судови, од кои: 7 на Апелациониот суд Скопје, 5 на Апелациониот суд Битола и по 4 на Апелационите судови во Штип и Гостивар. Кога ова би го распределиле по апелациони подрачја, состојбата би била следна- 22 пресуди од скопското, 15 од битолското и по 12 од

¹¹ Коментар на ЗКП

¹² Чл.490 од ЗКП

¹³ Чл.499 од ЗКП

штипското односно гостиварското апелационо подрачје, независно од степенот во кој одлуката е донесена.

Анализираните судски одлуки датираат од временскиот период 2017 до 2020г., а истите беа избрани по пат на случаен избор од базата на расположливи пресуди на веб-страницата sud.mk, официјална интегрална страна на сите судови во државава, водена од страна на Врховниот суд на РСМ, како и од електронската платформата за правни акти dejure.mk. При изборот на одлуките, посветено беше особено внимание на временскиот период од кој датираат пресудите, поточно, избрани беа одлуки од различни години во рамки на поставениот временски интервал, но исто така, беше посветено внимание и на разноликоста на истите од аспект на нивна подготовка од страна на различни судии, совети и сл.

1.2 Анализа на квалитетот на судските одлуки на ниво на апелациони подрачја

Согласно законот за судови, во судскиот систем, судската власт во РСМ ја вршат основни, апелациони, Управен, Виш управен суд и Врховен суд. Додека основните судови се основаат за една или повеќе општини чие подрачје е определено со истиот овој закон, апелационите судови се основаат за подрачјето на повеќе судови од прв степен определени со закон. Врз основа на ваквата поставеност на судскиот систем, а имајќи предвид дека четирите апелациони подрачја беа таргет за избор на одлуки, покрај анализата на одлуки од овие конкретни географски подрачја- Скопје, Битола, Штип и Гостивар, преку изборот на одлуки од апелационите судови, индиректно беше анализирана и работата на другите судови од тие апелациони подрачја.

1.2.1 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Битола

Првата група на индикатори кои се предвидени во методологијата за оцена на квалитетот на судските одлуки, предвидува индикатори кои се однесуваат на структурата и кохерентноста на судската одлука. Согласно поставеноста на истите, предмет на анализа беше фактот дали одлуките ги содржат сите потребни елементи, делови од кои се составени и истите се правилно структурирани, дали изреките на одлуките се јасни концизни, како и дали тие се во логички склад со образложението, поточно не се меѓусебна противречност.

При спроведената евалуација на пресудите на основните судови од ова апелациони подрачје, е утврдено дека сите пресуди кои беа избрани за оценување, а низ призмата на индикаторот за правилна структура на пресудата, без исклучок, воопшто не отстапуваат од предвидените стандарди. Во само два случаи е констатирана преобемна изрека, која е резултат на идентичен опис на диспозитив на обвинение, па оттука и самата изрека на пресудата не отстапува од стандардот на јасност, туку недостасува концизност на истата. Ова се должи воглавно на преобемниот опис на делото и околностите под кои истото е сторено, а се детално наведени во обвинителниот акт, па реплицирање на идентичната содржина, придонело кон недоволната концизност на пресудата во делот на нејзиниот диспозитив, при што оцената согласно овој индикатор е определена на 5.6 од 6.

Ниту една од пресудите кои беа разгледувани не е отстапува од начелото на кохерентност, поточно во ниту една не е констатирана состојба во која изреката на пресудата, не е во логички склад со образложението или меѓусебна противречност. Поради што и во поглед на овој индикатор, средната оцена на пресудите е највисоката која е предвидена- 6.

Методолошки, следната целина на индикатори се однесува на правната логика. Во конкретниот случај, предмет на утврдување е дали супсумцијата е правилно извршена, поточно дали конкретната фактичка состојба утврдена во пресудите, со примена на соодветните и апликативни правни норми за конкретниот случај, произведува правни дејствија. При ваква поставеност, изреката на пресудата би влијаела на содржината на образложението, кое неопходно мора да произлегува и да се темели на изреката, но подеднакво е важно и истото да е конзистентно со содржината на изреката, поточно истите взаемно да не се противречни. Образложенијата на пресудите е потребно да се кохерентни и да формираат логички след односно опширна аргументација на диспозитивот на пресудата, на постапката која следела и довела до донесување на одлуката, како и на правилата на судското расудување во конкретниот случај.

Вака поставените критериуми за утврдување на исполнетоста на овој индикатор, претпоставуваат опис кој се однесува на фактичките тврдења на странките во постапката за конкретните фактички состојби во кои настанале кривично-правните настани, постапката на предлагање и изведување, но и соодветна селекција и категоризација на неопходните од спорните факти, како и оценката на доказите во текот на постапката.

Анализата на пресудите на ова апелационо подрачје упатува дека во доминантен дел од нив, отсуствува соодветно образлагање на правните правила, како би можело заедно со фактичката состојба да се дефинира изрека на пресудата. Принципот поставен во методологијата на поврзаност на малата и големата премиса односно процесот на оценување на доказите од кој произлегува малата премиса, поточно правната квалификација на фактите или утврдување на фактичката состојба, со изборот на правните норми, нивно поврзување, утврдување на содржина и толкување или голема премиса, не може во целост да се идентификува. Врз основа на вака утврдената состојба, ова апелационо подрачје, согласно овој индикатор има средна оцена 6.9 од вкупно 9.

Последниот и најобеман сет на индикатори кои ги предвидува методологија за оцена на квалитет, се однесува на квалитетот на образложението на судската одлука односно *ratio decidendi*. Комплексноста на оваа група на индикатори подразбира- вовед и објаснување на историјата на прашањето кое е предмет утврдување, активностите кои што судот ги преземал во своето постапување по конкретниот предмет, претставување и примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правните начела, утврдување на фактичка состојба и опис на материјалните факти, како и примената на законските начела. Понатаму, активности преземени во текот на доказна постапка во контекст на понатамошно образлагање на одлуката низ призмата на (и)релевантните факти, како и утврдување дали предметните факти се од таква природа и квалитет како би можеле да одговараат на она што е предвидено во материјалното право, како би произведувале правна последица. Ценењето, но и образлагање на спротивставените аргументи односно аргументите на страната која ја изгубила постапката, ставајќи ги во релација фактичката состојба со материјалното право, согласно кое обвинетото лице се

гони, како важен елемент во образложението на пресудата, претставува составен дел од овој методолошки пристап, а пропратен со јасноста и конзистентноста на даденото образложение, кое е поткрепено со соодветна јазична и граматичка правилност се од исклучително значење за квалитетот на судската одлука.

При анализа на пресудите на битолското апелационо подрачје може да се утврди дека воведните параграфи од образложението со солиден квалитет воведуваат во прашањето кое се расправа, а идентично, посветуваат и соодветно внимание на дејствијата преземени од судот и странките во постапката. Гледано низ овој индикатор, пресудите на ова подрачје се оценети со највисока оценка-6. Образложението на пресудите упатува на системска и хронолошка нарација на сите преземени дејствија, но и опис на факти и околности кои даваат јасна слика за суштината на предметот.

Генерално, индивидуалните параграфи од образложенијата претставуваат тематските целини и овозможуваат јасна слика за индивидуалните прашања обработени во пресудата. Но во дел од пресудите се среќаваат и наративи кои спојуваат неколку прашања во еден параграф, кој делува предимензионирано и опфаќа детали од постапката, поради што и средната оценка согласно овој индикатор е 5.6 од 6. Со цел правилно и целосно утврдување на фактичката состојба, неприфатливо е обработување на групи од докази, на кои не би можело да им се посвети доволно внимание како би можеле да се изберат релевантните факти, на кои би се темелела и самата одлука.

Еден од можеби клучните индикатори во методологијата, а кој е од исклучително значење и за правилното дистрибуирање на правдата, но и подоцнежните перцепции кои се развиваат од тоа е индикаторот кој подразбира “претставување и примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правните начела”. Истиот претпоставува дека во рамки на образложението на пресудата, треба да е објаснета правната норма за секое прашање, но и карактеристиките на кривичното дело кое е предмет на прогон, како и видот на повреда на правото. Дополнителен услов за исполнување на високо ниво на квалитет на пресудите е евентуалното повикување на домашна или пак пракса на Европскиот суд а човекови права. Пресудите од ова апелационо подрачје, во поглед на овој индикатор имаат оценка 4.8 од 6. Кога станува збор за овој индикатор, само 40% од разгледуваните пресуди на битолското апелационо подрачје имаат највисока оценка, останатите 60% имаат среден квалитет. Пресудите со највисока оценка детално го разработуваат кривичното дело, неговите карактеристики и битие, како и заштитното добро.

Следниот индикатор опфаќа анализа на фактите од аспект на нивната поврзаност со правната норма односно дали природата на фактите кои се посочуваат се во контекст на она што е утврдено и што како услов за исполнување се бара во материјалното право, како би можело да произведе одредена правна последица. Но, ги вклучува и обработката и оценувањето на доказите, нивната релевантност за конкретниот случај со цел да се утврди фактичката состојба, а сето ова од аспект на индивидуална оценка на доказите. Пресудите разгледани преку овој индикатор имаат оценка 2.5 од 3, од причина што во неколку од нив се среќаваат ситуации каде не се опфатени сите предложени и изведени докази, каде се испуштени образложенија за некои потенцијално важни докази, како вештачења или пак евидентирано е повикување на докази во образложението на пресудата кои се испуштени да се наведат и објаснат.

Во поглед на прашањето за посветување на соодветно внимание во сите индивидуални случаи на исказите и наводите на странката која го изгубила спорот, кое нешто би се забележало преку разгледувањето и ценење на спротивставени аргументи, може да се констатира дека пресудите од ова апелационо подрачје упатуваат на оценка 5.7 од 6. Оваа оценка наоѓа своја поткрепа во фактот што во незначителен дел на одлуки, не е евидентиран минимален напор за аргументирано образложение зошто некои одговори на одбраната не се земени предвид, а тоа да е поткрепено со материјалното право.

Јасноста и конзистентноста на образложенијата е релативно добро оценето имајќи предвид дека оцената е 2.3 од највисока 3. Во пресудите кои се оценети со пониска оценка во поглед на овој индикатор е констатирано конфузно и во недоволна мера концизно образложение, раскажување на вербалните докази наместо нивно сумарно опишување, копирање на завршни зборови на странките во постапката односно прераскажување на искази на сведоци во постапката и сл.

Јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки не е на соодветно ниво. Истите се разбирливи за лаици, содржат релативно кратки параграфи со јасни реченици, но истите се граматички или правописно неточни, а дополнително евидентирана е примена на локален дијалект, поради што и оцената е 2 од 3.

Бројот на второстепени пресуди кои беа разгледани во ова апелационо подрачје изнесува 5, што првично не дозволува да се креира самостојна, но и кредибилна оценка за квалитетот на второстепените одлуки на ова подрачје. Затоа, оцената на овие одлуки како и на останатите од преостанатите апелациони судови, сами по себе не индицираат за нивото на квалитет, туку земени во комбинација и како комплементарен дел на првостепените пресуди, креираат слика за целокупниот квалитет на ниво на апелационо подрачје, независно од степенот на постапување.

За потребите на оценувањето на овие одлуки развиени се 11 индикатори, од кои само 3 се преклопуваат односно се идентични со оние предвидени за првостепените пресуди, а тоа се правниот силогизам при супсумцијата, јасноста и конзистентноста на образложението и јазичната и граматичка правилност на текстот на одлуката. Останатите 8 индикатори се однесуваат на квалитетот на образложението на второстепените одлуки, а изразено преку јасни напатствија кои Апелациониот суд ги дава на првостепениот суд при евентуалното враќање на одлуката на повторно разгледување; јасно наведените причини за укинување или преиначување на одлуката на првостепениот суд; постоење на образложение доколку дојде до промена на обемот или висината на изречената санкција, а при тоа истото да е јасно образложено, со конкретно аргументирање на причината за таквата одлука; постоење на одговор на жалбените наводи; отсуство на реплицирање на идентичната фактичка состојба утврдена од првостепениот суд; во случај на преиначување на пресудата, истата ги има сите суштински карактеристики на пресуда, како и првостепената пресуда; аргументација во поглед на жалбените наводи и посветено должно внимание на рокот на застарување на предметот.

Средната оценка за правната логика односно силогизам, кај овие пресуди изнесува 7.2 од 9, што воглавно се должи на фактот што во само 2 од 5 пресуди во целост се разгледуваните, соодветно утврдени и разработени правните правила. Она што се чини како обележје по однос на овој индикатор е тоа дека судот има пракса да ја наведе само

правната квалификација без да навлегува во нејзино објаснување, но за сметка на тоа, во сите одлуки се нотираат заклучоци за релевантните факти, како и нивен избор и толкување.

Во поглед на јасноста и конзистентноста на второстепените пресуди, истите се оценети со највисоката оцена за овој индикатор-3, додека пак категоријата јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки е оценет со 2.4 од 3, што во голема мера се должи на користење на локален дијалект во изразувањето и пишувањето, како и присуство на технички и правописни грешки.

Јасните и прецизни напатствија за понатамошно постапување на првостепениот суд, во услови на укинување и враќање на одлуката, како индикатор се неприменливи во сите пресуди, поради што оценети беа само во две пресуда. Токму отсуството на соодветен примерок од кој би можел да се извлече кредибилен заклучок, оневозможува соодветно вреднување на одлуките по овој индикатор. Но, вредно е да се напомене дека во овие два евидентирани случаи каде дошло до укинување на одлуките и враќање на предметите на повторно постапување на првостепениот суд, истите се оценети со највисоката предвидена оцена-6, од причина што второстепениот суд дал јасна и конкретна насока како треба да постапи понискиот суд при повторното постапување. На ова се надоврзува и следниот индикатор кој покажува дали во услови на укинување или пак преиначување на одлуката на првостепениот суд, пресудите на апелациониот суд упатуваат на јасно наведени причини за тоа. Иако и овде во значително помал број, одлуките се оценети со највисоката оцена- 6.

Промена на обемот или висината на санкцијата, од страна на повисокиот суд е очекувано да биде пропратено со соодветни и аргументирани образложенија за таквата одлука. Одлуките кои беа предмет на анализа, а кои го содржат овој индикатор се идентично како и претходните, оценети со највисоката оцена- 6. Судот во овие случај дал ескпликација за својата поразлична одлука и тоа го темелел на поразличната перцепција за отежнителни околности, а особено оние кои се однесуваат на начинот и околностите под кои е сторено делото.

Имајќи предвид дека повисокиот суд е должен својата одлука да ја образложи, образложението мора да содржи два елементи: а) оцена на советот на второстепениот суд на изнесените жалбени наводи од различните субјекти што поднеле жалба; и б) да биде наведено кои повреди второстепениот суд ги ценел по службена должност¹⁴. Оттука и при разгледување на жалбените наводи во постапката, овој суд има обврска да даде одговор на истите, што впрочем беше и предмет на разгледување согласно методологијата. По однос на овој индикатор, Апелациониот суд Битола е оценет со оцена 6 од 6, со констатација дека жалбените наводи по кои е постапувано во целост се опфатени и за истите постои соодветно образложение.

Со оглед дека во изборот на пресуди од ова апелационо подрачје има само две пресуди на кои е применлив индикаторот кој се однесува на преиначување на истата, а и во двете се работи за преиначување на пресудата единствено во поглед на висината или изборот на санкцијата, оценката за овој индикатор не може во целост да се земе како релевантна. Ова особено поради фактот што судот не пристапил кон утврдување на фактичката состојба, детална анализата на веќе изведените докази кои ја креираат

¹⁴ Коментар на ЗКП

фактичката состојба, како и образлагање на материјалното право идентично како и за било која првостепена судска одлука бидејќи навлегол во анализа само на оние докази кои се релевантни за видот или пак висината на санкцијата.

Последниот индикатор од методологијата за оценување на квалитет на второстепените пресуди се однесува на тоа дали судот и во кој степен внимава на рокот предвиден за апсолутна застареност на кривичното гонење за конкретното кривично дело, предмет на расправа. Оценувањето на оваа категорија претпоставува комплексна операција ако се земе предвид дека покрај основната компонента- проток на време, неопходно е да се вкалкулира и сложеноста на предметот од аспект на доказен материјал, негово обезбедување, предлагање и изведување, како и сериозноста на кривичното дело кое се става на товар. Врз основа на тоа, скромната проценка на сите овие параметри кои би влијаеле на должината на траење на постапката, упатува на оценка 4.4 од 6.

Имајќи ја предвид оцената на квалитет преку сите поставени индикатори, индексот на квалитет на ова апелационо подрачје е утврден на 4.6.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Правилната структура на пресудите, како и целосна усогласеност со предвидените стандарди за тоа каква треба да биде структурата на пресудата, е она што без исклучок може да се утврди при евалуација на пресудите од апелационото подрачје Битола. Истите овозможуваат логички склад и поврзаност на изреката и образложението, како и нивна компактност и непротивречност, со што во ниту еден случај не отстапуваат од концептот на кохерентност.

Квалитетот на воведните делови кои упатуваат на конкретното прашање предмет на расправа, како и соодветно посветеното внимание на дејствијата на странките во постапката упатува на системска и хронолошка нарација на сите преземени дејствија, но и опис на факти и околности кои даваат јасна слика за суштината на предметите по кои се постапува. Иако во можеби незначителен дел, но сепак е утврдено обработување на групи од докази, на кои не би можело да им се посвети доволно внимание како би можеле да се изберат релевантните факти, на кои би се темелела и самата одлука, што е неприфатливо од аспект на аргументирање на доказите. Но исто така и предимензионираност на индивидуални целини- параграфи кои би требало да обработуваат различни сегменти од фактичката состојба или пак доказите поврзани со истата. Ова не е генерален впечаток поврзан со сите анализирани пресуди, но индивидуалната перцепција за работењето на одредени судии, во секој случај е од значење и може да придонесе кон премостување на овие практики и нивно постепено напуштање.

Она што е лоцирано можеби како најпроблематично во разгледуваните пресуди е непосветување на доволно внимание на правните норма за секое прашање, но и карактеристиките на кривичното дело кое е предмет на прогон, како и видот на повреда на правото. 60% од пресудите на ова подрачје се оценети со среден квалитет кога станува збор за експликација на правните норми, предвиденото кривично дело, теоретска разработка на битието на делото, неговите карактеристики, но и предметот на заштита. Кон високо ниво на квалитет на пресудите секако би придонело и евентуалното

повикување на домашна или пак пракса на Европскиот суд за човекови права. Оттука, од особено значење би било да се постигне степен на солидна изедначеност при постапувањето на индивидуалните судии кои детално и образложено ги аргументираат како процесните, така и материјалните норми, а во поткрепа на потврда или отфрлање на тезата на обвинителството, со оние кои не посветуваат особено внимание на ова.

Одлуките пак на Апелациониот суд во поглед на правната логика упатуваат на праксата во која судот ја наведува само правната квалификација, без да навлегува во нејзино објаснување, но за сметка на тоа, во сите одлуки се нотираат заклучоци за релевантните факти, како и нивен избор и толкување.

Исклучително важно за една пресуда е да ги опфати си предложени и изведени докази, како и соодветно да ги образложи. Во рамките на ова апелационо подрачје, констатирано е дека во мал број, но сепак од значење, судовите не ги исполниле во целост критериумите по однос на овие параметри, поради што и обработката и оценувањето на доказите, нивната релевантност за конкретниот случај со цел да се утврди фактичката состојба, а сето ова од аспект на индивидуална оценка на доказите, е на пониско ниво.

Неопходно е да се избегне исто така и релативно незначителната пракса на отсуство од аргументирани образложенија кога станува збор за адресирање на наводите на одбраната. Од исклучително значење е судовите да посветат должно внимание на поткрепа на своите ставови со материјалното право, а особено кога станува збор за отфрлање на наводи на страната која го изгубила спорот. Како и праксата на пресликување на идентичните искази на сведоци во постапката, односно нивно копирање од записниците, кои креираат слика на недоволно јасни и концизни параграфи во одлуките. Токму послабо оценетата јасност и концизност на некои од пресудите на основните судови е компензирана со високата оценка по однос на овие карактеристики кога станува збор за одлуките на Апелациониот суд.

Она што е особено забележливо во одлуките кои доаѓаат од ова апелационо подрачје е фактот што истите немаат задоволително ниво на јазична и граматичка правилност. Во писмената изработка на истите се користи локален дијалект, идентичен на говорното подрачје на град Битола, но се евидентираат и одредени пропусти во примена на македонскиот правопис.

Постапувањето на повисокиот суд по одлуките, а особено во услови на промена на обем или вид на санкција, насоки за повторно постапување на понискиот суд или пак во услови на негово мериторно одлучување, е во комплетна линија со одредбите предвидени и во самиот Закон за кривична постапката. Единствено како забелешка би можело да се констатира недоволното внимание кое овој суд го посветува во поглед на протоколот на време, а во контекст на институтот апсолутна застареност на кривичното гонење. Оттука, како препорака би требало да се посочи дека е неопходно поефикасно работење на второстепениот суд, особено во поглед на постапки кои предвидуваат кривични дела за кои, веројатноста да настапи застареност е поголема.

1.2.2 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Гостивар

Воведните индикатори предвидени во методологијата за оцена на квалитетот на судските одлуки, а кои предвидуваат индикатори кои се однесуваат на структурата и кохерентноста на судската одлука, во рамки на евалуацијата на пресудите од ова апелационо подрачје како и претходно, беа анализирани низ призмата на правилната структурираност на одлуките, нивната содржајност во поглед на потребни делови, јасност и концизност на изреките, но и нивниот логички склад со образложението, односно отсуство на меѓусебна противречност.

Од анализираниите пресуди на ова апелационо подрачје односно одлуките на основниот суд, се доаѓа до констатација дека во нешто помалку од 40% од пресудите, во случајов во 3, имајќи предвид дека бројката е мала и не е доволна да се утврди како репрезентативен примерок, се забележува недоволна јасност и концизност на истите. Овој заклучок не произлегува од драстично пониското оценување на овие индикатори, туку, се забележува среден квалитет на исполнетост на дел од овие индикатори и упатува на оцена од 2.9 од 3 за структурата на судската одлука односно нејзината структурираност од сите потребни делови и 5,25 од 6 во поглед на јасноста односно концизноста на одлуката.

Правната логика како суштински дел во една судска одлука беше разгледан преку утврдување на тоа дали супсумцијата е правилно извршена или, дали конкретната фактичка состојба утврдена во пресудите, со примена на правни норми кои се апликативни за конкретниот случај, произведува правни дејствија. Изреката на пресудата е од суштинско влијание на содржината на образложението, кое неопходно мора да произлегува и се темели на истата, но она што е дополнително важно е истото да е конзистентно со содржината на изреката односно взаемно да не се противречни. Претпоставка е дека образложенијата на пресудите се кохерентни и во логички след придружен со опширна аргументација на диспозитивот на пресудата, понатаму, на постапката на донесување на одлуката, како и на правилата на судското расудување во конкретниот случај.

Иако согласно методологијата и бодувањето на индикаторите за ова прашање е предвидена оцена 9 како највисока, во конкретниот случај утврдена е оцена 5.1. Истата во голема мера се должи на недостаток на соодветна експликација на правните правила, во дел на несоодветната оцена на доказите предложени и изведени во текот на постапката, како и на изведените заклучоци за релевантни факти, кои наместо да пресликаат индивидуална целост, истите се базираат на препишани искази на странките.

Оценување на пресудите од овој аспект, опфати опис кој се однесува на фактичките тврдења на странките во постапката за конкретните фактички состојби во кои настанале кривично-правните ситуации, процес на предлагање и изведување, но и на издвојување на неопходните од спорните факти, како и оценка на доказите во текот на постапката.

Ratio decidendi разгледано преку квалитетот на образложението на судската одлука опфати историјат на прашањето кое е предмет утврдување и по кое се постапува, неговото претставување, понатаму претставување и примена на соодветни законски и подзаконски одредби и правни начела, утврдување на фактичка состојба и доказна

постапка, ценење на спротивставени аргументи, јасност и конзистентност на образложението, но и јазична и граматичка правилност на текстот на судската одлука.

Објаснување на историја на прашањето, поточно дали со воведните параграфи на одлуката односно нејзиното образложение, судот воведува во самото прашање, како и хронологија на преземени дејствија од страна на судот во поглед на примени, разгледани поднесоци и перспектива на расправите е оценето со највисоката оцена- 6. Ова од причина што судот при постапувањето посветил должно внимание за исполнување на критериумите од овој индикатор.

Во поглед на индикаторот кој утврдува соодветен опис на факти и околности кои треба да ја објаснат суштината на предметот, како и тоа дали секое прашање е во одделен параграф со сопствено убедување објаснување, но и дали има повикување на (и)релевантните факти, ова апелационо подрачје е оценето со 5.1 од 6. Намалувањето на оцената во поглед на овој индикатор се должи на впечатокот создаден од преголемите параграфи во пресудите кои често опфаќаат и по неколку прашања, а се креирани како целина во одлуката само поради тоа што произлегуваат од исказ на еден сведок, без оглед на тоа што истиот во својот исказ третира повеќе прашања.

Најлошо оценетиот индикатор на ова апелационо подрачје, а согласно методологијата за утврдување на квалитет на судските одлуки е индикаторот кој се однесува на објаснетоста на правната норма за секое прашање, на карактеристиките на кривичното дело, на видот на повредата, како и евентуалното повикување на домашна односно пракса на ЕСЧП. Во најлошо оценетата одлука е утврдено отсуство образложена правна норма, карактеристики на кривично дело, битие на истото, вид на повреда и заштитно добро, како ниту судска пракса. Најчесто во пресудите постои опис на дејствијата кои се констатира дека се исполнување на битие на кривичното дело или пак се среќаваат и формулации како : *“Врз основа на вака утврдени факти, судот наоѓа дека во дејствијата на обвинетиот Н.Н. се содржани законските обележја на кривичното дело ИЗМАМА од член 247 ст.1 од Кривичен Законик, за кое што го огласи за виновен и го осуди на ефективна казна затвор како во диспозитивот на оваа пресуда.”* или пак *“При вака утврдена фактичка состојба судот со сигурност утврди дека во дејствијата на обвинетиот се содржани битните елементи на кривичното дело Кражба на електрична енергија, топлинска енергија или природен гас од чл.235-а ст.1 од КЗ.”*. Што воопшто не исполнува соодветен стандард за опис на делото, негови карактеристики согласно теоријата, разложување на основни елементи и битие на истото, вид на заштитно добро, како и повреда. Генералната оцена на овој индикатор е дефинирана со 0.6 од највисоко предвидена оцена 6.

При оценувањето на релевантноста на докази, како и постоењето на детално образложение зошто некои се третираат како ирелевантни, но и ценењето и анализата на секој доказ одделно, а не заедно, ова апелационо подрачје има оцена 2.7 од 3. Не достигнување на највисоката оцена по однос на ова прашање се должи на отсуство на образложение во неколку од пресудите зошто некои од доказите кои се земени предвид де земени како релевантни, на сметка на тоа, евидентирано е само препишување на истите без нивно образлагање.

Индикаторот кој се однесува на разгледување и ценење на спротивставени аргументи, поточно аргументите на страната која го изгубила спорот не можеше да биде предмет на оценување од причина што скоро сите од случајно избраните пресуди кои

беа јавно достапни, беа пресуди за предмети во кои на обвинетото лице се суди во отсуство, па истото не е во можност да предложи докази или пак назначен му е бранител по службена должност кој што не предложил докази.

Јасноста и конзистентноста на образложението и негово растеретување од непотребни детали, копирани записници, како и расказни искази на сведоци, во евалуираните пресуди е оценето со 2.2 од 3 и истото се должи на расказната природа на доказите особено оние од вербална природа, отсуството на сублимирано образлагање на доказите како и фактот дека истите се во голема мера препишани од записниците во текот на постапката. Додека пак јазичната и граматичка правилност на текстот е оценета со 2 од 3, поради отсуство на граматички правилни реченици и печатни, како и присуство на правописни грешки.

Второстепените пресуди на ова апелационо подрачје идентично беа разгледувани низ призмата на 11те индикатори предвидени во методологијата, кои опфаќаат како правен силогизам при супсумцијата, така и соодветна структура на образложение.

Анализата на истите во поглед на правна логика односно силогизам, упатува на оцена 7.5 од 9. Ова во главно се должи на фактот што во половина од разгледуваните пресуди не се утврдени ниту разработени правните правила. Нотирано е само евентуално наведување на правната квалификација, но во поглед на остатокот од неопходните параметри кои го сочинуваат овој индикатор, евидентирани се заклучоци за релевантните факти, како и нивен избор и толкување.

Во поглед на јасноста и конзистентноста на второстепените пресуди, истите се оценети со највисоката оцена за овој индикатор-3, додека пак категоријата јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки е оценет со 2.5 од 3, од причина што во истите се евидентирани техничките и правописни грешки.

Индикатор кој се однесува на обезбедување на прецизни и јасни напатствија на повисокиот, до понискиот суд, а во случај на укинување и враќање на првостепената пресуда на основниот суд на повторно одлучување, беше оценет само во една пресуда. Оттука, оцената на овој индикатор иако оценет со највисока оцена, не може да се земе како релевантна.

Индикаторот кој се однесува на оценка на насоките на повисокиот суд при укинување или пак преиначување на одлуката на првостепениот суд, како и претходниот, оценет е во само една пресуда и идентично и во овој случај, истиот има висока оценка.

Промена на обемот или висината на санкцијата, во евалуираните пресуди не беше нотирано, оттука и овој индикатор не е оценет за ова апелациони подрачје.

Оцената на советот на второстепениот суд на изнесените жалбени наводи, како и утврдување на повредите кои второстепениот суд евентуално би ги забележал и ценел по службена должност, но и поединечно разгледување на жалбените наводи во постапката, претставуваат законска обврска за секој судија кој постапува во втор степен. Врз основа на истото, пресудите на Апелациониот суд Гостивар беа оценети преку соодветните индикатори и истите имаат највисоко утврдена оцена во согласност со овој индикатор.

Имајќи ги предвид категориите време, сложеноста на предметот како од аспект на доказен материјал, така и од аспект на негово изведување, но и сериозноста на кривичното дело кое се става на товар и евентуалниот број на обвинети лица во постапката, последниот индикатор од методологијата за оценување на квалитет на второстепените пресуди, а која се однесува на тоа дали и во кој степен судот внимава на рокот предвиден за апсолутна застареност на кривичното гонење за конкретното кривично дело, беше оценет со 5.5 од 6.

Имајќи ја предвид оцената на квалитет преку сите поставени индикатори, индексот на квалитет на ова апелационо подрачје е утврден на 4.2.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Недоволна јасност и концизност, но и структурираност на пресудите е констатирана во дел од анализираните одлуки на ниво на апелационото подрачје Гостивар, а кои доаѓаат од прв степен. Второстепените одлуки се во голема мера јасни и конзистентни. Поради што, основните судовите на ова подрачје е неопходно да посветат повеќе внимание на кохерентност на одлуките, да ги направат поразбирливи и истите да се во логички склад со образложението. Во дел од одлуките констатирано е отсуство на образлагање на правните прашања, како од основните, така и од апелациониот суд.

Евидентирана е позитивна пракса на соодветно објаснување на историја на прашањето, како и хронологија на преземени дејствија од страна на судот и странките во постапката. Но, во пресудите на ова подрачје констатиран е недостаток на соодветна експликација на правните правила, како и несоодветен опис за оцена на доказите предложени и изведени во текот на постапката, при што наместо да пресликаат индивидуална целост, истите се базираат на препишани искази на странките.

Обемност на содржината на параграфи во пресудите е увидена преку околности кои упатуваат дека судот има пракса на разработување на повеќе прашања во една целина, само поради тоа што произлегуваат од исказ на еден сведок. Но, со оглед дека судот треба да даде индивидуализирана аргументација на секое прашање и доказ, неопходно е да се пристапи кон менување на оваа пракса.

Експликацијата на правната норма за секое прашање, како и карактеристиките на кривичното дело, видот на повредата, но и евентуалното повикување на домашна односно пракса на ЕСЧП, е нешто согласно кое, ова апелационо подрачје е најслабо оценето во однос на останатите. Поради што, судовите од ова апелационо подрачје неопходно е да бидат запознати со праксата на постапување на останатите апелациони подрачја, а особено имајќи предвид дека таквиот пристап е на ниво на утврден стандард на постапување.

Отсуство на образложенија во некои од пресудите за тоа зошто, некои од доказите не се аргументирани, ниту пак е дадено образложение зошто не се земени како релевантни, а на сметка на тоа истите се само препишани без нивно образлагање, претставува отстапување од начелото на согласно кое судот е должен совесно да го оцени секој доказ поединечно и во врска со другите докази и врз основа на таквата оцена

да изведе заклучок дали некој факт ќе го смета како докажан или не и дали врз него ќе се заснова пресудата. Констатирано е и отсуството на сублимирано образлагање на доказите имајќи предвид дека во голема мера истите се препишани од записниците во текот на постапката.

Потребно е судот да посвети и внимание на неопходната јазичната и граматичка правилност на текстот, а поради отсуство на граматички правилни реченици, во кои се евидентирани и печатни и правописни грешки.

Постапувањето на второстепениот суд согласно своите надлежности, а во поглед на прецизни и јасни напатствија на повисокиот, до понискиот суд, во случај на укинување и враќање или пак при евентуалното преиначување на првостепената пресуда се во голема мера високо оценети и во согласност со одредбите предвидени во ЗКП. Идентично на ова, исто така и постапувањето на второстепениот суд по жалба, при оцена на жалбените наводи и целокупната жалбена постапка е во согласност со утврдените критериуми, како и навременоста на неговото постапување имајќи ги предвид можностите за настапување на застарување на кривичниот прогон.

1.2.3 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Скопје

Првиот сет на индикатори кои се предвидени во методологијата за оцена на квалитетот на судските одлуки, предвидува индикатори кои се однесуваат на структурата и кохерентноста на судската одлука. Во рамки на евалуацијата на пресудите согласно поставените индикатори, анализирано беше дали одлуките ги содржат сите потребни делови и истите се правилно структурирани, дали изреките на одлуките се јасни концизни, но и дали тие се во логички склад со образложението, поточно не се противречни меѓусебно.

Она што беше утврдено, а се однесува скоро без исклучок на сите пресуди избрани за оценување во рамки на апелационото подрачје Скопје односно Основниот кривичен суд Скопје, е фактот дека судот при изготвување на одлуките, а низ призмата на овие индикатори воопшто не отстапува од предвидените стандарди. Имено, само во еден случај е констатирана преобемна изрека, која е резултат на идентичен опис на диспозитив на обвинение, па оттука и самата изрека на пресудата не отстапува од стандардот на јасност, туку од концизност. Во конкретниот случај, очигледно водејќи се по неопходниот објективниот идентитет помеѓу пресудата и обвинението, судот следејќи го преобемниот опис на делото и околностите од обвинителниот акт, придонел кон недоволната концизност на пресудата во делот на нејзиниот диспозитив.

Во ниту една од пресудите кои беа разгледувани не е констатирано отсуство на кохерентност односно состојба во која изреката на пресудата, не е во логички склад со образложението, поточно, постоење на нивна меѓусебна противречност.

Следната целина на индикатори се однесува на правната логика. Поточно, предмет на утврдување е дали супсумцијата е правилно извршена или, дали конкретната фактичка состојба утврдена во пресудите, со примена на правни норми кои се апликативни за конкретниот случај, произведува правни дејствија. Во ваквиот случај, изреката на пресудата би влијаела на содржината на образложението, кое неопходно

мора да произлегува и се темели на изреката, но идентично е важно и истото да е конзистентно со содржината на изреката, поточно взаемно да не се противречни. Образложенијата на пресудите е потребно да се кохерентни и да се логички след односно опширна аргументација на диспозитивот на пресудата, на постапката на донесување на одлуката, како и на правилата на судското расудување во конкретниот случај.

При оценување на пресудите од овој аспект, беше земен предвид описот кој се однесува на фактичките тврдења на странките во постапката за конкретните фактички состојби во кои настанале кривично-правните ситуации, процесот на предлагање и изведување, но и на издвојување на неопходните од спорните факти, како и оценката на доказите во текот на постапката.

Од анализата на пресудите на скопското апелационо подрачје може да се утврди дека во значителен дел од истите, отсуствува соодветно образлагање на правните правила, како би можело заедно со фактичката состојба да се дефинира изрека на пресудата. Во конкретниот случај, поврзаноста на малата и големата премиса, поточно процесот на оценување на доказите од кој произлегува малата премиса- правната квалификација на фактите или утврдување на фактичката состојба, со изборот на правните норми, нивно поврзување, утврдување на содржина и толкување или голема премиса, онака како што е поставен во методологијата, не би можело во целост да се идентификува. Врз основа на што, скопското апелационо подрачје согласно овој индикатор има средна оцена 6.8 од вкупно 9.

Последниот сет на индикатори, кој е и најобеман во самата методологија за оцена на квалитет се однесува на квалитетот на образложението на судската одлука односно *ratio decidendi*. Овој дел опфаќа објаснување на историјата на прашањето кое е предмет утврдување, претставување на истото, претставување и примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правните начела, утврдување на фактичка состојба и доказна постапка, разгледување и ценење на спротивставени аргументи односно аргументите на страната која ја изгубила постапката, јасност и конзистентност на образложението, како и јазична и граматичка правилност на текстот на судската одлука.

Во овој дел од методолошкиот пристап за анализа, разгледуваните пресуди на ова апелационо подрачје без исклучок упатуваат на солиден квалитет на 4 од 7 индикатори. Воведните параграфи од образложението неспорно и со солиден квалитет воведуваат во прашањето кое се расправа, а идентично, посветуваат и соодветно внимание на дејствијата преземени од судот и странките во постапката. Поради што, пресудите од скопското апелационо подрачје се оценети со највисока оцена-6. Во пресудите се евидентира логички и системски след на сите дејствија, како и опис на факти и околности кои ја објаснуваат суштината на предметот. Тематските целини се заокружени во одделни параграфи кои даваат јасна претстава за сите индивидуални прашања кои се обработени во пресудата. Во процесот на обработка на докази, посветено е внимание да се изберат релевантни, како правилно и во целост би придонело во утврдување на фактичката состојба. Истите подлежат на соодветно образложение, а особено оние кои се сметаат како ирелевантни и кои не биле од значење и би влијаеле за поразлично одлучување. Ценењето и анализата на доказите е спроведено на начин што секој доказ е разгледуван и ценет одделно, при што не е евидентирано групирање на докази и нивно заедничко генерално образлагање. Со оглед дека и во поглед на овој индикатор исполнетоста на критериумите е на високо ниво, оцената за истиот е 6 од 6.

Во поглед на прашањето за посветување на соодветно внимание во сите индивидуални случаи на исказите и наводите на странката која го изгубила спорот, кое нешто би се забележало преку разгледувањето и ценење на спротивставени аргументи, може да се констатира дека пресудите од ова апелационо подрачје упатуваат на оценка 3.8 од 6. Ова во главно се должи на фактот што во дел од пониско оценетите пресуди во контекст на овој индикатор, од страна на судовите е евидентирано дека земени се предвид и наводите на странката која го изгубила спорот, меѓутоа, не е наведено никакво суштинско образложение зошто не се. А како пракса се забележува и фактот што во случаи каде што како овластен тужител се јавува јавното обвинителство во постапката, а во случаи кога е донесена ослободителна или одбивателна пресуда, се нотира аргументација во која што како поткрепа е образложено и материјалното право, за тоа, зошто не се земени предвид наводите на обвинителството. Во останатите случаи, каде се среќаваат осудителни пресуди, материјалното право не е наведено како поткрепа за тоа, зошто аргументите на одбраната не се земени предвид.

Најзагрижувачки квалитет согласно поставените индикатори, пресудите покажаа во делот на “претставување и примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правните начела”. Овој индикатор претпоставува дека во рамки на образложение на пресудата треба да е објаснета правната норма за секое прашање, но и карактеристиките на кривичното дело кое е предмет на прогон, како и видот на повреда на правото. Дополнителен услов за исполнување на високо ниво на квалитет на пресудите е евентуалното повикување на домашна или пак пракса на Европскиот суд а човекови права. Пресудите од скопското апелационо подрачје во поглед на овој индикатор имаат оценка 3 од 6. Само 3 од разгледуваните 15 пресуди на основниот суд во поглед на овој индикатор имаат највисока оценка, 6 имаат среден квалитет, 2 минимален, додека 4 не ги задоволуваат минималните стандарди за квалитет. Пресудите со највисока оценка детално го разработуваат кривичното дело, неговите карактеристики и битие, како и заштитното добро. Оние пак кои не задоволуваат минимален стандард за квалитет или пак се со ниска оценка која упатува на минимален стандард, посочуваат единствено за кое кривично дело станува збор и дека со дејствијата на обвинетиот е исполнето битието на истото, не навлегувајќи при тоа или поврзувајќи ги конкретните противправни дејствија кои обвинетиот ги преземал, а се содржани во битието на кривичното дело. Најчестата фраза која е употребувана во овој контекст во пресудите е *“Врз основа на вака утврдената фактичка состојба, судот најде дека во дејствијата на обвинетиот Н.Н, се содржани сите битни елементи на кривичното дело XX од чл.XXX од КЗ, поради што следувае истиот да го огласи за виновен и казни согласно Законот.”*

Индикаторот кој упатува јасност и конзистентност на образложението е во голема мера добро оценет, со исклучок на две пресуди во кои исказите на сведоците, како и странките во постапката (завршните зборови) се во целост препишани и нивната содржина делува дека е идентична со онаа на записниците, од причина што истата ниту е објаснета и извлечени клучни поенти, ниту пак се раскажани или пак парафразирани во соодветен степен, прифатлив за едно образложение. Токму овие две пресуди придонесоа на намалување на оцената во поглед на овој индикатор од највисоката 3 на 2.6.

Јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки е на исклучително високо ниво, истите се разбирливи за лаици, содржат релативно кратки параграфи, со јасни реченици. Тие се граматички точни, со користен литературен јазик

и без технички и правописни грешки, поради што се оценети со највисоката оценка за овој индикатор-3.

При разгледување на второстепените пресуди, беа земени предвид посебни 11 индикатори, од кои само 3 се преклопуваат односно се идентични со оние предвидени за првостепените пресуди, а тоа се правниот силогизам при супсумцијата, јасноста и конзистентноста на образложението и јазичната и граматичка правилност на текстот на одлуката. Останатите 8 индикатори се однесуваат на квалитетот на образложението на второстепените одлуки, а изразено преку јасни напатствија кои Апелациониот суд ги дава на првостепениот суд при евентуалното враќање на одлуката на повторно разгледување; јасно наведените причини за укинување или преиначување на одлуката на првостепениот суд; постоење на образложение доколку дојде до промена на обемот или висината на изречената санкција, а при тоа истото да е јасно образложено, со конкретно аргументирање на причината за таквата одлука; постоење на одговор на жалбените наводи; отсуство на реплицирање на идентичната фактичка состојба утврдена од првостепениот суд; во случај на преиначување на пресудата, истата ги има сите суштински карактеристики на пресуда, како и првостепената пресуда; аргументација во поглед на жалбените наводи и посветено должно внимание на рокот на застарување на предметот.

При анализа на пресудите од аспект на правна логика односно силогизам, пресудите изработени од Апелациониот суд Скопје имаат оценка 6 од 9. Ова во главно се должи на фактот што ниту во една од разгледуваните не се утврдени ниту разработени правните правила. Евидентирано е само евентуално наведување на правната квалификација, но за сметка на тоа, во сите се нотираат заклучоци за релевантните факти, како и нивен избор и толкување.

Во поглед на јасноста и конзистентноста на второстепените пресуди, истите се оценети со највисоката оценка за овој индикатор-3, додека пак категоријата јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки е оценет со 2.4 од 3, што во голема мера се должи исклучиво на техничките и правописни грешки.

Иако неприменливо како категорија на индикатор во сите пресуди, прецизните и јасни напатствија на повисокиот, до понискиот суд, а во случај на укинување и враќање на првостепената пресуда на основниот суд на повторно одлучување, беше оценето само во една пресуда. Токму поради овој факт, оцената не може да се земе како релевантна бидејќи нема соодветен примерок на пресуди врз основа на кои би можел истиот да се вреднува. Но, со оглед дека и во другите апелациони подрачја се среќава слична пракса, вредно е да се напомене дека судот во овој случај употребил прилично воопштена, стереотипна реченица *“При повторно постапување, првостепениот суд да ја отстрани констатираната суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка на начин што на наовозаказаниот главен претрес откако ќе се исполнат сите законски претпоставки за одржување на истиот, ќе ги изведе сите предложени докази врз основа на кои ќе ги утврди сите решителни факти во предметот и во зависност од утврденото, со правилна примена на материјалното право донесе правилна и законска судска одлука”*, која не дава јасна слика за неговите насоки.

Во услови на укинување или пак преиначување на одлуката на првостепениот суд, пресудите на апелациониот суд Скопје упатуваат на јасно наведени причини за тоа, оттука и оцената за овој индикатор е 5.2 од 6.

При промена на обемот или висината на санкцијата, судот генерално дава причини зошто пристапил кон таквата модификација на санкцијата, но често тоа се стандардизирани образложенија како на пример дека се работи за често кривично дело, па неговата зачестеност во конкретниот период влијае на таквата одлука или пак дека се поинаку ценети истите олеснителни и отежнителни околности. Поради што и оцената за овој индикатор е вреднувана со 4.5 од 6.

Обврската за разгледување на сите жалбените наводи во постапката, а подоцна и нивно соодветно аргументирање во второстепената пресуда претставува услов за квалитетна одлука, што впрочем беше и предмет на разгледување согласно методологијата. По однос на овој индикатор, Апелациониот суд Скопје е оценет со оцена 5.3 од 6, од причина што евидентирани се пресуди во кои истиот не ги има опфатено жалбените наводи на одбраната во својата пресуда.

Со оглед дека во изборот на пресуди од ова апелационо подрачје има само една пресуда на која е применлив индикаторот кој се однесува на преиначување на истата, оценката за истиот не би било соодветно да се земе како релевантна во услови на отсуство на репрезентативен примерок.

Последниот индикатор од методологијата за оценување на квалитет на второстепените пресуди се однесува на тоа дали судот и во кој степен внимава на рокот предвиден за апсолутна застареност на кривичното гонење за конкретното кривично дело, предмет на расправа. Оценувањето на оваа категорија претпоставува комплексна операција ако се земе предвид дека покрај основната компонента- проток на време, неопходно е да се вкалкулира и сложеноста на предметот од аспект на доказен материјал, негово обезбедување, предлагање и изведување, како и сериозноста на кривичното дело кое се става на товар. Врз основа на тоа, скромната проценка на сите овие параметри кои би влијаеле на должината на траење на постапката, упатува на оцена 4.6 од 6.

Имајќи ја предвид оцената на квалитет преку сите поставени индикатори, индексот на квалитет на ова апелационо подрачје е утврден на 4.4.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Пресудите од скопското апелационо подрачје воопшто не отстапува од предвидените стандарди за соодветна структура и кохерентност или пак отстапување во кое изреката на пресудата не би била во логички склад со образложението, или пак би биле противречни.

Констатирано е отсуство на соодветно образлагање на правните правила, како би можело заедно со фактичката состојба да се дефинира изрека на пресудата. Утврдената фактичка состојба, во корелација со изборот на правните норми, нивно поврзување, утврдување на содржина и толкување, онака како што е поставен во методологијата, не би можело во целост да се идентификува во сите пресуди. Ова генерално се среќава како недостаток во сите апелациони подрачја кој е потребно соодветно да се адресира, како би се надминала оваа несоодветна пракса.

Квалитетот на образложенијата и воведните прашања, како и изборот на релевантни докази и нивно индивидуално ценење, со цел правилно утврдување на фактичката состојба, но и понатамошните образложенија особено на оние кои се сметаат како ирелевантни и кои не биле од значење и би влијаеле за поразлично одлучување, се со висок квалитет.

Како подрачје во кое е неопходно подобрување при постапување на судовите од ова апелационо подрачје е недоволното посветено внимание на исказите и наводите на странката која го изгубила спорот, како и ценење на спротивставени аргументи. Имено, евидентно е дека овие искази се земени предвид, но не може да се забележи никакво суштинско образложение зошто не. Потребно е да се посвети идентично внимание како во случаите кога како овластен тужител се јавува јавното обвинителство во постапката, при што е донесена ослободителна или одбивателна пресуда, па се евидентира аргументација поткрепена со образложено и материјалното право, за тоа, зошто не се земени предвид наводите на обвинителството, така и во останатите случаи, каде се среќаваат осудителни пресуди, каде материјалното право не е наведено како поткрепа.

Скоро 1/3 од пресудите од скопското апелационо подрачје во поглед на примената и претставување на релевантните законски и подзаконски одредби и правни начела, не ги задоволуваат минималните стандарди за квалитет. Пресудите кои не ги задоволуваат минималните стандарди не го разработуваат детално кривичното дело, неговите карактеристики и битие, како и заштитното добро. Во овие пресуди единствено се сретнува членот од законот кој посочува за кое кривично дело станува збор и дека дејствијата на обвинетиот водат во насока на исполнување на битието на истото. Врз основа на вака утврдената состојба, и во ова апелационо подрачје, неопходно е да се посвети внимание на целосна и соодветна аргументација во поглед на кривичното дело, предмет на спор, како и негово соодветно поврзување со противправни дејствија на обвинетиот, но и воведување на елемент на теоретска вредност на самата одлука, како би можела да биде во иднина искористена и референцирана како добра судска пракса.

Пресудите поседуваат високо ниво на јасност и конзистентност, како јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки.

1.2.4 Квалитетот на судските одлуки во апелационото подрачје Штип

Во рамки на ова апелационо подрачје, согласно методологијата за оценување на квалитет на судски одлуки, предмет на анализа беа вкупно 12 пресуди од кои 8 на Основниот суд Штип со одделение во Пробиштип и 4 на Апелациониот суд во Штип. Оценките согласно првата група индикатори кои предвидуваат соодветна структура и кохерентноста на судските одлуки од ова подрачје, поставеност на сите потребни делови во истите, како и правилна структура, со јасни и концизни изреки кои се во логички склад со образложението, упатуваат на високо ниво и квалитет на изработка. Врз основа што и се оценети со највисоката предвидена оцена за овие индикатори-3 односно 6.

Правилно извршената супсумцијата, поточно дали конкретна фактичка состојба утврдена во пресудите, со примена на правни норми кои се апликативни за конкретниот случај, произведува правни дејствија, е следниот индикатор по кој се оценуваа овие одлуки. Ценето беше дали изреката на пресудата влијаела на содржината на образложението, што како елементи е неопходно да се поврзани и едното да произлегува

од другото, но и едното да не противречи на другото овозможувајќи конзистентност на одлуките. Она што беше утврдено при разгледувањето на пресудите беше фактот дека како и останатите основни судови, и овој не посветува доволно внимание на правните правила кои заедно со фактичката состојба би требало да ја формулираат изреката. Поради оваа околност, средната оценка за овој индикатор е утврдена на 6.4 од 9. Останатиот дел кој се однесува на оценка на доказите, како и заклучоците за релевантните факти, нивниот избор и толкување, кохерентноста на образложенијата и аргументацијата е на сосема задоволително ниво.

Третиот и најкомплексен сет на индикатори се однесува на квалитетот на образложението на судската одлука односно *ratio decidendi*. Историјата и претставувањето на прашањето кое е предмет утврдување, примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правните начела, како и целокупниот процес до утврдување фактичка состојба, преку доказна постапка, оценка на спротивставените аргументи и јасноста и конзистентноста на образложението се клучните параметри преку кои се оценуваа индикаторите во оваа група.

Соодветен и разбирлив вовед во прашањето кое се разгледува, како и хронологијата на дејствија опишани во образложението, кај овие пресуди е оценето со највисока оценка 6. Опишани се факти и околности кои јасно ја доловуваат суштината на предметите, со тоа што и за секое прашање е внимавано да е структурирано во соодветен и одделен параграф.

Индикаторот кој досега е најслабо оценет за ова апелационо подрачје согласно методолошкиот пристап, како и во останатите апелациони подрачја- претставување и примена на релевантните законски и подзаконски одредби и правни начела и овде не отстапува од слабата оценка. 1.5 од 6 е средната оцената за овој индикатор, а истата се темели на праксата на користење на генеричка реченица во која само се вметнуваат личните податоци за обвинетиот и делото, како на пример : *“Врз основа на вака утврдената фактичка состојба судот утврди дека во дејствијата на обвинетиот Н.Н. од Ш. се содржани сите битни елементи на кривичното дело за кр.дело „Тешка кражба“ од чл.236 ст. 1 т. 1 в.в. чл. 19 од КЗ, поради што судот обвинетиот го огласи за виновен за ова кривично дело и му изрече казна како во изреката на пресудата.”* Ова во принцип е сè што судот навел за кривичното дело, без при тоа да навлезе воопшто во видот на делото, неговите карактеристики и битие, дејствието на извршување, заштитеното добро или пак повредата.

Релевантноста на доказите, нивната детална образложеност, како и аргументацијата зошто некои би биле третирани како ирелевантни, но и ценењето на доказите преку индивидуален пристап, за секој доказ одделно беше оценето преку индикаторот кој ја разгледува фактичката состојба и доказната постапка. Во поглед на овој индикатор, средната оценка е утврдена на 2.4 од 3, што во принцип не би можело да се третира како лош квалитет во постапувањето на судовите во овој дел од пресудата.

При разгледувањето и ценењето, а потоа и образлагањето на сите докази, судот има обврска не само да ги земе предвид и оние кои произлегуваат од страната која го изгубила спорот, туку и да ги аргументира соодветно. Поточно, судот има обврска да даде одговори зошто истите не се земени како релевантни, како и овој негов став да го поткрепи со материјалното право применливо во конкретниот контекст. Со оглед дека од вкупниот број на пресуди, половина односно 50% од нив се пресуди кои се однесуваат

на постапка во која на обвинетиот му се суди во отсуство, судот немал можност да ги разгледа спротивставените аргументи од едноставна причина што и самите бранители кои биле назначени по службена должност, не понудиле ниту докази, ниту пак било какви релевантни наводи од аспект на одбрана на сопствената теорија на случај. Но, во преостанатиот дел од пресудите, оние преостанати 50%, судот е оценет со највисока оцена-6. Во истите е евидентирано соодветно посветено внимание од страна на судот, но и простор за нивно образлагање.

Последните два индикатора се однесуваат на јасност и конзистентност на образложението на пресудата, како и јазична и граматичка правилност на текстот на судската одлука. Првиот е оценет со 2.6 од 3, а поради нотирани слабости во поглед на концизноста на образложенијата, копираните искази на сведоци во постапката и потешкотијата во некои од нив, за следење на наративот. Вториот и последен индикатор за оценување на пресудите на основните судови се однесува на разбирливоста на текстот од пресудата, јасноста на параграфите и речениците, но и користењето на литературен јазик и правопис, како и отсуство на технички грешки. Оцената за овој индикатор е 2.75, а истата е намалена од највисоката 3 поради присуство на печатни и технички грешки, како и граматички и правописни грешки.

Второстепените пресуди на ова апелационо подрачје идентично како и претходните беа разгледувани преку индикатори кои предвидуваат правен силогизам при супсумцијата (правна логика) и квалитет на образложението на одлуката- *ratio decidendi*.

Квалитетот на одлуките преку правната логика е оценет со 8.25 од 9, а поради отсуство на правни правила во една од одлуките предмет на анализа. Во останатите пресуди содржани се неопходните параметри кои го сочинуваат овој индикатор, евидентирани се заклучоци за релевантните факти, како и нивен избор и толкување.

Јасноста и конзистентноста на второстепените пресуди е оценети со највисоката оцена за овој индикатор-3 во ова апелационо подрачје, а идентично и категоријата јазична и граматичка правилност на текстот на судските одлуки.

Индикатор кој се однесува на обезбедување на прецизни и јасни напатствија на повисокиот, до понискиот суд, а во случај на укинување и враќање на првостепената пресуда на основниот суд на повторно одлучување, не беше оценет бидејќи во ниту една од случајно избраните пресуди, повисокиот суд не одлучил предметот да го укине и врати на првостепениот суд на повторно одлучување. Од друга страна пак, индикаторот кој се однесува на оценка на насоките на повисокиот суд при укинување или пак преиначување на одлуката на првостепениот суд, оценет е само во една пресуда и тоа со највисоката предвидена оцена-3.

Промена на обемот или висината на санкцијата, во евалуираните пресуди не беше нотирано, оттука и овој индикатор не е оценет за ова апелациони подрачје.

Разгледувајќи ги поединечно, секој од наведените жалбените наводи во постапката, судот во својата второстепена одлука има обврска да даде одговор на секој од нив, што и беше анализирано од аспект на методологијата. Апелациониот суд Штип, согласно овој индикатор е оценет со оцена 6 од 6, со констатација дека жалбените наводи по кои е постапувано во целост се опфатени и за истите постои соодветно образложение.

Оцената на советот на второстепениот суд на изнесените жалбени наводи, како и утврдување на повредите кои второстепениот суд евентуално би ги забележал и ценел по службена должност, но и поединечно разгледување на жалбените наводи во постапката, претставуваат законска обврска за секој судија кој постапува во втор степен. Врз основа на истото, пресудите на Апелациониот суд Штип беа оценети преку соодветните индикатори и истите имаат највисоко утврдена оцена во согласност со овој индикатор.

Методолошкиот пристап за второстепените одлуки предвидува дека при преиначување на одлуката на првостепениот суд, судската одлука на апелациониот суд треба да ги има сите карактеристики во утврдувањето на фактичката состојба, анализата на доказите, наведувањето на материјалното право и образложувањето, како и за било која првостепена судска одлука. Откако овој индикатор беше проверен дали е мерлив во пресудите, се утврди дека само во една истиот може да се лоцира, по што, при анализа на конкретната одлука, за овој дел истата беше оценета со оцена 4 од 6. Ова воглавно се должи на недоволно посветено внимание на правната норма односно битието на делото и елементите на истото.

Последниот индикатор за утврдување на квалитет на второстепените судски одлуки се однесува на околноста дали апелационите судови внимаваат на рокот за апсолутна застареност на предметот по кој се постапува. Овој индикатор беше разгледуван како преку протокот на временскиот период за време на постапката, така и преку сложеноста на предметот кој се анализира, особено имајќи ги предвид обемот и “тежината” на доказниот материјал, но и сериозноста на кривичното дело односно предметот на заштита. Иако е исклучително тешко да се квантифицира низ бројки постапувањето на еден суд во поглед на овие параметри, по внимателно разгледување на предметите од ова апелационо подрачје оцената по однос на овој индикатор е 4 од 6.

Имајќи ја предвид оцената на квалитет преку сите поставени индикатори, индексот на квалитет на ова апелационо подрачје е утврден на 4.4.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Одлуките на ова подрачје поседуваат соодветна структура и кохерентност, но и јасни и концизни изреки кои се во логички склад со образложението. Но, како и останатите основни судови, и овој не посветува доволно внимание на правните правила кои заедно со фактичката состојба би требало да ја формулираат изреката.

Образложенијата на пресудите даваат соодветен и разбирлив вовед во прашањето кое се разгледува, како и хронологијата на дејствија, но и внимаваат секое прашање да е внимателно структурирано и обработено во соодветен и одделен параграф.

Примената на релевантните законски и подзаконски одредби и правни начела е проблем кој опстојува и во ова подрачје, при што е евидентирана и пракса на користење на генерички реченици во рамки на кои се вметнуваат личните податоци за обвинетиот и делото, без соодветно индивидуализирање.

Детална образложеност, како и аргументацијата за (и)релевантноста на некои докази со користење на индивидуален пристап, е евидентирано како несоодветна пракса која го намалува нивото на квалитет на судските одлуки. Оттука, неопходно е да се пристапи кон креирање на пракса во која судот ќе посвети внимание на секој доказ индивидуално и во целина со останатите и за кој ќе има соодветно образложение во поглед на неговата доказна вредност и релевантност за конкретниот случај.

За разлика од некои од останатите судови, во овој е евидентирана позитивна пракса на разгледување на сите спротивставените аргументи на страната која го изгубила спорот, како и соодветно обезбеден простор за нивно образлагање.

Концизноста на образложенијата како и праксата на реплицирани искази на сведоци од записник, во пресуда, е поле каде што има простор за унапредување во рамки на ова апелационо подрачје. Но, и во користењето на јазикот односно правописните правила кога станува збор за печатни, технички и граматички грешки. Меѓутоа, овој вид на пропусти и забелешки се нотираат единствено на ниво на основните судови од ова подрачје, не и на Апелациониот.

Постапувањето на второстепениот суд, разгледано преку применливите индикатори од методологијата упатува на соодветно постапување на истиот согласно надлежностите предвидени во процесниот закон.

Квалитетот на разгледувањето на жалбените наводи во постапката, е на солидно ниво, а идентично и напатствијата кои се давани од страна на повисокиот суд во случаите кога одлуката е укината и вратена на повторно одлучување на понискиот суд.

При мериторно одлучување на второстепениот суд, констатиран е незадоволителен стандард кога станува збор за структура, како и образложеност на правната норма односно битието на делото и елементите на истото. Пресудите на повисоките судови, идентично како и на пониските, при мериторното одлучување треба да ги содржат сите елементи и целосна структура на една пресуда. А дополнително, од особено значење е да се посвети доволно внимание на правните норми на кои се базира пресудата, како и нивна соодветна експликација.

Во поглед на должното внимание на второстепениот суд, на рокот за апсолутна застареност на предметот по кој се постапува, неизбежно е да се констатира дека е неопходно поефикасно постапување со цел да се намали ризикот од настапување на застареност на кривичното гонење.

1.3 Анализа на квалитетот на судските одлуки на национално ниво

1.3.1 Квантитативна анализа

Индексот на квалитет со кој беа вреднувани судските одлуки во четирите апелациони подрачја, претставува оценка која се добива откако ќе бидат собрани индексите на квалитет од сите анализирани судски одлуки на ниво на апелационо

подрачје, без оглед дали станува збор за првостепени или второстепени одлуки, а потоа истите поделени со вкупниот број на анализирани судски одлуки.

Врз основа на вака поставениот принцип за вреднување, секоја од одлуките во конкретните апелациони подрачја беше оценета врз основа на апликативните индикатори предвидени во методологијата. Највисоката оценка односно индекс на квалитет предвидена во методолошкиот пристап е 5.4, земајќи ги предвид како исполнетоста на индикаторите во основните, така и во апелационите судови. Оттука, пресудите од апелационото подрачје Битола беа оценети со средна оценка 4.6, која впрочем е и највисока од сите 4 апелациони судови, понатаму пресудите на апелационото подрачје Гостивар беа оценети со средна оценка 4.2, која претставува најниска во однос на останатите, додека пак пресудите на апелационите подрачја Скопје и Штип беа оценети со оценка 4.4. Кога збирот на овие индекси на квалитет од различните апелациони подрачја ќе се собере, а потоа и подели со бројот на истите, ќе се добие оценка на национално ниво која изнесува 4.4.

1.3.2 Квалитативна анализа

Имајќи ги предвид констатациите од сите 4 апелациони подрачја, може да се утврди дека на национално ниво, во доминантен дел одлуките на надлежните судови имаат правилната структура, вклучително и целосна усогласеност со предвидените стандарди за тоа кои елементи треба да ги содржи една пресуда. Истите се проследени со јасни и концизни изреки кои се во логички склад со образложенијата и претставуваат кохерентна и непротивречна целина. Делумна и недоволна јасност и концизност, но и структурираност на пресудите е констатирана во првостепените одлуките на ниво на апелационото подрачје Гостивар.

Можеби еден од посуштинските делови на одлуките, постоењето на правна логика односно соодветно образлагање на правните правила, како би можело заедно со фактичката состојба да се дефинира и изрека на пресудата, претставува вистински предизвик на национално ниво. Особено ако се земе предвид потребата, утврдената фактичка состојба, во корелација со изборот на правните норми, нивно поврзување, утврдување на содржина и нивно толкување, онака како што е предвидено, да се идентификува како присутно во сите пресуди. Потполното почитување на логичките законитости на донесување на одлуката предвидуваат дека е потребно да се утврди дали во судската одлука е правилно извршена супсумција, односно дали конкретната фактичка состојба со примена на правни норми произведува правни дејства. Врз основа на овој теоретско-методолошки пристап, како констатација на национално ниво би можело да се заклучи дека судовите, не посветуваат доволно внимание на посуштинско образложение и поставување на правните правила во пресудите. Правната норма за која станува збор, повеќе делува како претпоставена и општоприфатена теза која не мора детално да се објаснува, како би можело по пат на силогизам да се поврзат двата клучни постулата, со цел да се донесе заклучок.

Квалитетот на образложенијата во пресудите на национално ниво, е на релативно добро ниво кога ќе се земе предвид изборот на релевантни докази и нивно индивидуално ценење, со цел правилно утврдување на фактичката состојба, но и понатамошните образложенија особено на оние кои се сметаат како ирелевантни и кои не биле од

значење и би влијаеле за поразлично одлучување. Генерално, образложенијата на пресудите даваат соодветен и разбирлив вовед во прашањата кои се разгледуваат, како и системска и хронолошка наратија за сите преземени дејствија, но и опис на факти и околности кои даваат јасна слика за суштината на предметите по кои се постапува.

Динамиката на параграфите од друга страна, иако е предвидено да ја следи концепцијата- едно правно прашање, еден параграф, кој би бил јасен и концизен, составен од јасни и оптимално разбирливи реченици, не може да се утврди како генерално позитивна во рамки на сите апелациони подрачја, а со тоа и на национално ниво. Ова од причина што сè уште опстојува пракса на предимензионираност на индивидуални целини- параграфи кои би требало да обработуваат различни сегменти од фактичката состојба или пак доказите поврзани со истата. Лоцираните слабости во оваа насока упатуваат на потребата од промена на индивидуални практики во одредени подрачја и нивно постепено напуштање, а со цел да се подигне нивото на квалитет на подготвени образложенија и во голема мера олеснета навигација низ наративот понуден во пресудите.

Иако можеби во незначителен дел, но сепак во дело од пресудите на национално ниво евидентирано е отсуство на детална образложеност, како и аргументацијата за (и)релевантноста на доказите со користење на индивидуален пристап за секој од нив. Што во одреден степен, го намалува нивото на квалитет на судските одлуки. Отсуството на детални образложенија за тоа зошто, некои доказите не се аргументирани, ниту пак е дадено образложение зошто не се земени како релевантни, претставува отстапување од начелото согласно кое судот е должен совесно да го оцени секој доказ поединечно и во врска со другите докази, па врз основа на таквата оценка да изведе заклучок дали некој факт ќе го смета како докажан или не и дали врз него ќе ја заснова пресудата. Дополнително, на ова само се надоврзува и праксата во некои одлуки на реплицирање на целосната содржина на исказите на сведоците во постапките дадени на записник, како и на креирање на групи од докази кои се анализираат во целина, а не индивидуално. Овие ситуации, упатуваат на неопходност од доследно почитување на одредбите на процесниот закон, согласно кој, судот ќе посвети внимание на секој доказ индивидуално и во целина со останатите и за кој ќе има соодветно образложение во поглед на неговата доказна вредност и релевантност за конкретниот случај. Од исклучително значење за веродостојноста и законитоста на една пресуда е да ги опфати сите предложени и изведени докази, кои и соодветно ќе ги образложи.

Во делот на образложение на судските одлуки е опфатен и сегментот на доказната постапка која се однесува на спротивставената аргументација на странката која го изгубила спорот. Ова исто така е лоцирано како подрачје во кое одлуките на поголемиот број на апелациони подрачја е неопходно да преземат мерки за унапредување. Она што е лоцирано како недостаток е тоа што отсуствува суштинско образложение во поглед на неземањето предвид на овие аргументации. Во овие ситуации е потребно е да се посвети идентично внимание на аргументите и нивна поткрепеност со материјалното право, без оглед за која странка во постапката станува збор- дали е тоа овластениот застапник на обвинението или пак обвинетиот.

Како еден од суштинските проблеми кои се забележани при спроведување на ова истражување е отсуство на пракса за соодветна или во некои случаи и било каква ескпликацијата на правната норма за секое прашање кое е предмет на расправа. Идентично, во значителна мера е проблематичен и фактот што судовите ретко

посветуваат внимание на детално разработување на кривичното дело, неговите карактеристики и битие, како и предметот на заштита односно заштитното добро. Значителен дел од овие пресуди нудат само член од законот кој посочува за кое кривично дело станува збор, како и кратко поврзување со дејствијата на обвинетиот кои водат во насока на исполнување на битието на истото. Кон зголемување на нивото на квалитет на пресудите секако би придонело и евентуалното повикување на домашна или пак пракса на Европскиот суд за човекови права, кое нешто досега е сретнато единствено во една пресуда од сите обработени 62. Врз основа на ова, од исклучително значење би било да се постигне степен на солидна изедначеност при постапувањето на индивидуалните судии кои детално и образложено ги аргументираат како процесните, така и материјалните норми, а во поткрепа на потврда или отфрлање на тезата на обвинителството. Дополнително, целосната и соодветна аргументација во поглед на кривичното дело, предмет на спор, како и негово поврзување со противправните дејствија, но и збогатување на одлуката со воведување на елемент на теоретска перспектива, би можело да придонесе, истата во иднина да биде искористена и референцирана како добра судска пракса. На овој начин, ќе се избегне користењето на генерички реченици во рамки на кои по потреба се врши промена на личните податоци за обвинетиот и делото, без соодветно индивидуализирање, а кои ги има во значителна мера во одлуките.

Првичниот впечаток за одлуките на национално ниво е дека истите немаат во доволна мера задоволително ниво на јазична и граматичка правилност. При писмената изработка е користен локален дијалект, карактеристичен за некои делови од државава, а евидентирани се и одредени пропусти при примена на македонскиот правопис. Се разбира ова не е генерален впечаток за сите апелациони подрачја, ниту одлуки, од ова исклучок е скопското апелационо подрачје, како и одлуките на второстепените судови, но она што е заедничко за сите е ургентната потреба од внимание за минимизирање на ризикот од создавање на печатни и технички грешки при изготвување на одлуките.

ПРЕПОРАКИ

Во програмите на Академија за судии и јавни обвинители кои се донесуваат на континуираното професионално доусовршување на правосудни кадри, неопходно е да се посвети повеќе внимание и задолжителни обуки кои би се однесувале на правилно и структурирано образлагање на судските одлуки. Имајќи ја предвид и констатацијата на оценската мисија на ТАЕКС дека “Програмите за континуирана обука во основа се теориски и академски и нема многу вистински работилници за стекнување практични вештини.”¹⁵, неизбежно е да се констатира дека практичните вештини на судиите не се на задоволително ниво, а особено во делот на соодветно структурирање на одлуките. Оттука, неопходно е и вклучување на компоненти во програмите кои би ги надоградиле знаењата на постоечките судии, како би се унапредил и квалитетот на подготовка на судските одлуки.

¹⁵ TAEKS Peer Review on Judicial Training for Judges and Prosecutors in the former Yugoslav Republic of Macedonia, Mission timeframe: from 23/04/2018 to 26/04/2018, Authors of the report: Judge Lennart Johansson and Judge Dragomir Yordanov

Недостатокот на кадар во судовите, особено на судии согласно предвидените систематизации на работни места на ниво на основните судови, неизбежно доведува до состојба во која назначените судии имаат предизвик да ја совладаат предвидената квота на решени предмети. Непропорционалниот обем на работа, наспроти активната бројка на судии доведува до намален квалитет на одлуките, а особено ако се земе предвид времето во кое се очекува да биде завршен еден предмет, а потоа за истиот и изработена одлука која ќе се темели на сите поставени критериуми и принципи по однос на нејзината образложеност, а воедно ќе обезбеди и високо ниво на квалитет на примена и аргументација на материјалното право, негова теоретска поткрепа, но и примена на праска, како домашна така и на ЕСЧП. Врз основа на ова, неопходно е по соодветната проценка на недостаток на човечки ресурси, поточно судии, Судскиот совет на РСМ да пристапи кон процесот на избор на истите, како би можело во некоја мера и индиректно да се влијае на квалитетот на нивната работа, а со тоа и на техничкиот дел- изработка на одлуки.

Основните судови во државава е неопходно да посветат внимание при консултативните процеси на нивните колегиуми, со цел да ги разгледаат потенцијалните проблеми кои се однесуваат на квалитетот на судските одлуки, да утврдат идентична пракса на постапување кога станува збор за овој технички дел на изведба на нивната работа и со тоа да го унапредат квалитетот на изработка на судските одлуки.